

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
НАУКОВА ЛАБОРАТОРІЯ «ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ»
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ І
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

**«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ»**

збірник наукових статей

Одеса
Букаєв Вадим Вікторович
2025

УДК 37.014.5:005.941(4+477)

3-13

Рекомендовано до друку Вченою Радою
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 4 від 30.10.2025 року)

Наукові статті друкуються в авторському варіанті

Забезпечення сталого розвитку освіти: європейський
3-13 та національний виміри : збірн. наук. статей.
Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. 144 с.

УДК 37.014.5:005.941(4+477)

©ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

*Олексій Анатолійович Листопад,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки,
Наталія Дмитрівна Дімова,
здобувачка освітнього ступеня магістра,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса*

ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Процес формування самостійності дитини в умовах суспільного дошкільного виховання давно є предметом вивчення в психолого-педагогічних дослідженнях. Виховання самостійності передбачає розвиток у дітей навичок саморегуляції, здатності приймати рішення, відповідальності за свої вчинки, а також вміння працювати самостійно та в колективі. Проблема самостійності дошкільника знайшла відображення в працях психологів і педагогів (О. Андрейчик, Л. Артемова, А. Бикова, Н. Григор'єва, З. Гуріна, О. Денисюк, Н. Дудник, О. Лісовець, Т. Нечитайло, В. Паніна, С. Пехарева, М. Савченко, С. Соломонюк, О. Удіна та ін.), але єдності у визнанні сутності самостійності та підходів до її вивчення вчені ще не досягли. Пошук шляхів формування самостійності в дітей дошкільного віку є однією з актуальних проблем вітчизняної педагогіки та психології.

Формування самостійності дитини в умовах суспільного дошкільного виховання є важливим аспектом педагогіки та психології, що включає: створення сприятливого середовища (забезпечення умов, де діти можуть проявляти ініціативу і робити вибір, сприяє розвитку самостійності, що може включати різні ігрові та навчальні ситуації, де діти можуть виявляти свою активність); підтримка і заохочення (вихователі повинні заохочувати дітей до самостійних дій, хвалити їх за успіхи і підтримувати в разі невдач, важливо, щоб дитина відчувала підтримку, але при цьому мала простір для самостійних дій); розвиток критичного мислення (стимулювання дітей до аналізу своїх дій, обмірковування можливих наслідків і вибору найкращих рішень допомагає формувати навички самостійного мислення); поступове збільшення складності завдань (поступове ускладнення завдань дозволяє дітям розвивати свої навички і здібності, зберігаючи при цьому мотивацію до досягнення успіху); соціальна взаємодія (взаємодія з однолітками в колективі також сприяє формуванню самостійності, оскільки діти вчаться домовлятися, розподіляти обов'язки і відповідати за свої вчинки перед іншими) [1].

Значення трудового виховання як одного з найважливіших виховних засобів загальнонавчання, що вищий рівень освоєння трудової діяльності, то сприятливіші умови для розвитку дитячої особистості. Проблеми трудового виховання дітей дошкільного віку активно досліджувалися і досліджуються в даний час. У дослідженнях (І. Апрелева, Г. Беленька, О. Вільхова, Л. Гуцай, О. Кравченко, М. Машовець та ін.) було показано, що почуття відповідальності та самостійності в дітей розвивається під час оволодіння трудовими вміннями та навичками в процесі чергування. Вони вказують, якими вміннями та навичками повинні володіти діти в різних вікових групах [2].

Діяльність керівника закладу дошкільної освіти відіграє ключову роль у формуванні самостійності в дітей старшого дошкільного віку. Керівник має забезпечити умови для ефективної роботи педагогів ЗДО, створити сприятливе освітнє середовище ЗДО та впроваджувати інноваційні методики виховання (А. Большукіна, М. Галяпа, С. Жовнер, О. Загребельська, О. Зайченко, Л. Карамушка, А. Коваленко, Г. Кравченко, К. Крутий, Є. Кулькіна, В. Мережко, Н. Падун, Л. Пісоцька, Т. Пономаренко та ін.).

Основні напрями діяльності керівника ЗДО з формування самостійності в дітей старшого дошкільного віку:

- керівник разом з педагогічним колективом розробляє та впроваджує освітні програми, що сприяють розвитку самостійності, програми мають включати різноманітні ігрові та навчальні ситуації, які стимулюють ініціативу та творчість дітей; забезпечення педагогів необхідними методичними матеріалами та ресурсами для роботи з дітьми;
- створення комфортних умов у групах та на території ЗДО, де діти дошкільного віку можуть самостійно обирати види діяльності, досліджувати та експериментувати; підтримка позитивного психологічного клімату в колективі ЗДО, де діти відчують підтримку та прийняття;
- організація семінарів, тренінгів, майстер-класів для педагогів ЗДО з метою підвищення їхньої компетентності у питаннях формування самостійності у дітей дошкільного віку; сприяння обміну досвідом між педагогами, проведення відкритих занять та обговорень;
- проведення зустрічей, консультацій та лекцій для батьків щодо важливості розвитку самостійності у дітей дошкільного віку, методів підтримки цієї якості вдома; організація заходів, де батьки разом з дітьми дошкільного віку можуть брати участь у різних заходах, що сприяють розвитку самостійності;
- регулярне проведення аналізу результатів роботи з дітьми дошкільного віку, оцінка рівня їхньої самостійності та коригування програм та методик на основі отриманих даних; збір зворотного зв'язку від педагогів, батьків та самих дітей дошкільного віку щодо ефективності

впроваджуваних підходів;

- вивчення та впровадження нових методик та технологій виховання, які сприяють розвитку самостійності; заохочення дітей дошкільного віку до участі у проєктній діяльності, де вони можуть самостійно планувати та реалізовувати свої ідеї.

Отже, діяльність керівника закладу дошкільної освіти має бути спрямована на створення всіх необхідних умов для формування самостійності у дітей старшого дошкільного віку.

Припустили, що формування самостійності у дітей старшого дошкільного віку у процесі елементарної трудової діяльності можливе, якщо: організовується робота з послідовного освоєння дитиною цілісного трудового процесу під час постійного збагачення арсеналу вмінь, способів дій і знань дітей під час бесід і спільної діяльності; діти залучаються до участі в елементарній трудовій діяльності з метою формування у них уміння контролювати результати своєї праці та оцінювати залежність одержуваного результату від умов, засобів і способів діяльності; цілеспрямовано використовуються різні форми роботи з батьками, що сприяють формуванню в дітей самостійності.

Дані констатувального експерименту дали змогу виокремити три основні групи дітей старшого дошкільного віку і умовно віднести всіх дітей до одного з рівнів сформованості самостійності в процесі трудової діяльності. До високого рівня сформованості самостійності в процесі трудової діяльності умовно віднесли 3 дитини старшого дошкільного віку, що склало 15%; до середнього рівня – 6 дітей старшого дошкільного віку, що склало 30%; до низького рівня ми умовно віднесли 11 дітей старшого дошкільного віку, що склало 55%. Таким чином, після проведення констатувальної роботи, ми зробили такі висновки: формування самостійності у дітей старшого дошкільного віку буде протікати найефективніше в процесі елементарної трудової діяльності; необхідно організувати спеціальну роботу для того, щоб цей процес протікав успішно.

Була розроблена програма діяльності керівника закладу дошкільної освіти з формування самостійності в дітей старшого дошкільного віку у процесі елементарної трудової діяльності. Мета програми: сприяти розвитку самостійності у дітей старшого дошкільного віку через залучення їх до елементарної трудової діяльності. Завдання програми: створити умови для розвитку самостійності у дітей старшого дошкільного віку; організувати систематичну роботу з дітьми з елементами трудової діяльності; формувати у дітей старшого дошкільного віку вміння планувати та оцінювати свою діяльність; підвищувати мотивацію дітей до самостійної праці через різноманітні форми та методи педагогічного впливу.

Організаційно-методичний напрям: розробка плану заходів щодо залучення дітей старшого дошкільного віку до елементарної трудової

діяльності; проведення навчально-методичних консультацій для вихователів; розробка та впровадження методичних рекомендацій щодо формування самостійності у дітей старшого дошкільного віку.

Навчально-виховний напрям: введення до освітнього процесу занять з елементами трудової діяльності; організація тематичних тижнів та днів праці; проведення рольових ігор та ситуаційних завдань, які сприяють розвитку самостійності.

Співпраця з батьками: проведення батьківських зборів та індивідуальних консультацій щодо формування самостійності у дітей старшого дошкільного віку; організація спільних заходів для дітей старшого дошкільного віку та батьків; інформування батьків про досягнення дітей у сфері трудової діяльності.

Психолого-педагогічний супровід: забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини; моніторинг розвитку самостійності у дітей старшого дошкільного віку; надання психолого-педагогічної допомоги дітям старшого дошкільного віку, які потребують підтримки у процесі становлення самостійності.

Форми і методи роботи: ігрові методи (рольові ігри, ситуаційні завдання, творчі майстерні); практичні методи (організація праці в групах, індивідуальна трудова діяльність); методи стимулювання (похвала, заохочення, створення ситуацій успіху); методи самоконтролю та самооцінки (обговорення результатів роботи, рефлексія, складання планів на майбутнє). Очікувані результати: підвищення рівня самостійності у дітей старшого дошкільного віку; розвиток у дітей старшого дошкільного віку навичок планування, організації та оцінювання своєї діяльності; підвищення мотивації дітей до самостійної праці; покращення взаємодії між дітьми старшого дошкільного віку, вихователями та батьками.

Реалізація програми діяльності керівника закладу дошкільної освіти з формування самостійності у дітей старшого дошкільного віку у процесі елементарної трудової діяльності сприятиме всебічному розвитку дітей, старшого дошкільного віку підготовці їх до НУШ та подальшого успішного життя. Ефективність програми діяльності керівника закладу дошкільної освіти з формування самостійності в дітей старшого дошкільного віку у процесі елементарної трудової діяльності підтвердили результати проведеного нами контрольного етапу, які дали змогу виявити динаміку рівня сформованості самостійності у дітей старшого дошкільного віку: показник високого рівня збільшився на 35%, показник середнього рівня збільшився на 5%, а показник низького рівня відповідно знизився на 40%.

ЛІТЕРАТУРА

1. Григор'єва Н. А. Теоретичні засади проблеми виховання самостійності у дітей дошкільного віку. *Наукові записки Бердянського*

державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. 2021. Вип. 1. С. 109-119.

2. Листопад О., Мардарова І. Підготовка майбутніх вихователів до управлінського забезпечення професійної діяльності закладів дошкільної освіти. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Педагогічні науки. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, (56), 2021. С. 164–173. DOI: [https://doi.org/10.31909/26168812.2021-\(56\)-19](https://doi.org/10.31909/26168812.2021-(56)-19)*

3. Листопад О. А., Мардарова І. К. Методика підготовки майбутніх вихователів до управлінського забезпечення професійної діяльності у системі дошкільної освіти *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки. 2021, Вип. 3 (47) С. 10–17. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2021-3-47-10-18>*

4. Листопад О., Мардарова І. Формування управлінської культури майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Педагогічні науки. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2022, (58) С. 89–101. DOI: [https://doi.org/10.31909/26168812.2022-\(58\)-10](https://doi.org/10.31909/26168812.2022-(58)-10)*

Наукове видання

**«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ»**

збірник наукових статей

Підп. до друку 30.10.2025. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарн. «Times» Друк цифровий. Ум. друк. арк. 8,4.
Наклад 300 пр.
Видавець Букаєв Вадим Вікторович
вул. Пантелеймонівська 34, м. Одеса, 65012.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02.03.2007 р.
Тел. 0949464393, 0487431393 email - 7431393@gmail.com